

आदिवासी विकास विभागाच्या शासकीय वसतीगृहात राहणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या मुलांना आहाराकरीता थेट रक्कम त्यांच्या आधारसंलग्न बँक खात्यात जमा करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग,
शासन निर्णय, क्र. आवगृ-२०१८/प्र.क्र.१२/का-१२
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,
मंत्रालय, मुंबई - ३२.
दि. ०५ एप्रिल, २०१८.

वाचा :-

१. आदिवासी विकास विभाग, शासन शुद्धीपत्रक, क्र.आवगृ-२०११/प्र.क्र.१७१/का-१२, दि.१०.०४.२०१३.
२. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय, क्र.आवगृ-२०१६/प्र.क्र.८७/का-१२, दि.१५.१०.२०१६.
३. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय, क्र.आवगृ-२०१७/प्र.क्र.१८/का-१२, दि.०६.०५.२०१७.

प्रस्तावना :-

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना त्यांच्या गावापासून बाहेर राहून उच्च शिक्षण घेणे सोयीचे व्हावे याकरिता आदिवासी विकास विभागामार्फत शासकीय वसतीगृह योजना राबविण्यात येते. सदर शासकीय वसतीगृहात प्रवेशित अनुसूचित जमातीच्या मुला-मुलींना संदर्भ क्रमांक १ येथील दि.१०.०४.२०१३ रोजीच्या शासन निर्णयातील परिशिष्ट-अ मध्ये नमूद आहार मेनूप्रमाणे दैनंदिन भोजन, नास्ता, दुध, फलाहार, मांसाहार इत्यादी प्रकल्पस्तरावर ठेकापध्दतीने प्रत्येकवर्षी ई-निविदा प्रक्रियेद्वारे न्यूनतम दर प्राप्त पुरवठाधारकांमार्फत पुरविला जातो. त्याचप्रमाणे संदर्भ क्रमांक ३ येथील दि.०६.०५.२०१७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये शासकीय वसतीगृहात प्रवेशित विद्यार्थ्यांना वैयक्तिक स्वरूपाच्या वस्तूसाठी उदा. छत्री, गणवेश, पुस्तके, स्टेशनरी, चादर, ब्लॅकेट, बेडशीट, सतरंजी, उशी इत्यादी घेण्यासाठी निश्चित केलेली रक्कम थेट त्यांच्या बँक खात्यात जमा करण्यात येते.

सद्यस्थितीत शासनाद्वारे थेट लाभ हस्तांतरण प्रक्रियेवर मोठ्या प्रमाणात भर देण्यात येत असून त्यानुषंगाने विविध कल्याणकारी योजनेतर्गत देण्यात येणाऱ्या अनुदानाऐवजी त्याकरिता रोख स्वरूपात थेट निधी लाभार्थ्यांच्या बँक खात्यात जमा करण्याचे धोरण शासनाने स्वीकारले आहे.

शासकीय वसतीगृहात प्रवेशित सर्व मुला-मुलींना दररोज भोजनठेकेदाराकडून भोजनपुरवठा करण्यात येतो. तथापि, भोजन (आहार) ही वैयक्तिक आवडनिवड असून व्यक्तिशः प्रत्येकाच्या चवीरुचीचे आवडीनिवडीचे निकष वेगवेगळे असल्याने ठेकेदार पद्धतीमध्ये विद्यार्थ्यांना निवडीचे स्वातंत्र्य राहत नाही. मोठ्या शहरातील, विभागीय स्तरावरील व जिल्ह्याच्या ठिकाणची वसतीगृहे आणि तेथील विविध शैक्षणिक संस्था यामधील अंतर खूप असते. त्यामुळे विद्यार्थ्यांना दुपारच्या जेवणाच्या अडचणी निर्माण होतात. त्यामुळे वसतीगृहातील विद्यार्थ्यांना काही वेळा दुपारी उशिरापर्यंत जेवण न मिळणे किंवा उपाशी राहणे, अशा समस्यांना सामोरे जावे लागते. त्यानुषंगाने आहाराकरिता आवश्यक रक्कम विद्यार्थ्यांच्या खात्यात थेट जमा केल्यास विद्यार्थ्यांना वसतीगृहातील भोजनठेकेदारावर अवलंबून न राहता विद्यार्थी स्वतःची जेवणाची सोय स्वतः करू शकतील व आत्मनिर्भर बनतील.

उपरोक्त बाबी विचारात घेऊन शासकीय वसतीगृहात प्रवेशित विद्यार्थ्यांना ज्याप्रमाणे वैयक्तिक स्वरूपाच्या वस्तू घेण्यासाठी रक्कम थेट त्यांच्या बँक खात्यात जमा करण्यात येते, त्याचप्रमाणे ठेकापध्दतीने दैनंदिन भोजन पुरवठा न करता भोजनासाठीची रक्कम विद्यार्थ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यात थेट रक्कम जमा करण्याबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

- (१) आदिवासी विकास विभागांतर्गत राज्यातील "अ", "ब" व "क" वर्ग महानगरपालिका, विभागीय शहरे व जिल्हास्तरावरील शासकीय वसतीगृहातील अनुसूचित जमातीच्या मुला-मुलींना त्यांचा दैनंदिन आहार त्यांच्या सोयीच्या ठिकाणी व त्यांच्या आवडीनुसार उपलब्ध करून घेण्याकरीता आर्थिक सहाय्य म्हणून थेट रक्कम त्यांच्या आधारसंलग्न बँक खात्यात जमा करण्याबाबत या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे. सदर योजना सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षापासून राबविण्यात यावी.
- (२) शासकीय वसतीगृहात प्रवेशित विद्यार्थ्यांना त्यांच्या दैनंदिन भोजन व नाशत्यासाठी पुढीलप्रमाणे देय रक्कम संबंधित वसतीगृहाचे गृहपाल यांच्या स्तरावरून विद्यार्थ्यांच्या आधार संलग्न बँकखात्यात जमा करण्यात यावी.

अ. क्र.	वसतीगृह स्तर / दर्जा	मासिक रक्कम रुपये
१.	"अ", "ब" व "क" वर्ग महानगरपालिका, विभागीय शहरातील वसतीगृहे	३,५००/-
२.	जिल्हास्तरावरील सर्व वसतीगृहे.	३,०००/-

- (३) ज्या दिवशी विद्यार्थ्यांचा / विद्यार्थिनीचा शासकीय वसतीगृहातील प्रवेश निश्चित होईल, त्यानंतर ७ दिवसांमध्ये ३ महिन्याची आगाऊ रक्कम त्यांच्या / तिच्या बँक खात्यामध्ये जमा करण्यात यावी.
- (४) इयत्ता ८ वी ते १० वी पर्यंत विद्यार्थ्यांचे प्रवेश जून महिन्यात होत असतात. इयत्ता ११ वी व इयत्ता १२ वी मधील प्रवेश जुलै महिन्यात होत असतात आणि इयत्ता १२ वी नंतरचे प्रवेश अभ्यासक्रमनिहाय माहे जुलै ते माहे सप्टेंबर पर्यंत पूर्ण होतात. त्यानुषंगाने विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यात ३ महिन्याची आगाऊ रक्कम जमा करण्याचे वेळापत्रक साधारणपणे खालीलप्रमाणे राहिल.

हप्ता	त्रैमासिक कालावधी	रक्कम जमा करण्याचा कालावधी
पहिला हप्ता	माहे जून ते माहे ऑगस्ट	(ज्या दिवशी विद्यार्थ्यांचा / विद्यार्थिनीचा शासकीय वसतीगृहातील प्रवेश निश्चित होईल, त्यानंतर ७ दिवसांमध्ये)
दुसरा हप्ता	माहे सप्टेंबर ते माहे नोव्हेंबर	माहे ऑगस्टचा दुसरा आठवडा
तिसरा हप्ता	माहे डिसेंबर ते माहे फेब्रुवारी	माहे नोव्हेंबरचा दुसरा आठवडा
चौथा हप्ता	माहे मार्च ते माहे मे	माहे फेब्रुवारीचा दुसरा आठवडा

उपरोक्त तक्त्यात नमूद वेळापत्रक हे जरी १२ महिन्याचा कालावधी दर्शवित असले तरी प्रस्तुत योजनेंतर्गत पात्र लाभार्थ्यांस एका शैक्षणिक वर्षातील १० महिन्यांच्या कालावधीसाठी लाभ अनुज्ञेय राहिल. सदर १० महिन्याचा लाभ निश्चित करण्याची जबाबदारी संबंधित गृहप्रमुख / गृहपाल यांची राहिल. तथापि, लाभाची रक्कम जमा करताना प्रत्येक वेळी ३ महिन्याची आगाऊ रक्कम जमा करावी. तसेच पुढच्या ३ महिन्याची रक्कम ही चालू त्रैमासिक कालावधीच्या शेवटच्या महिन्याच्या दुसऱ्या

आठवड्यात जमा करावी, जेणेकरून विद्यार्थ्यांस आर्थिक अडचण निर्माण होणार नाही. (उदा. दुसरा त्रैमासिक कालावधी माहे सप्टेंबर ते माहे नोव्हेंबर असा असल्यास सदर कालावधीची रक्कम माहे ऑगस्टच्या दुसऱ्या आठवड्यात जमा करण्यात यावी.)

(५) भोजनाची रक्कम विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून दिल्यामुळे त्यांना थेट लाभ हस्तांतरण प्रक्रीये अंतर्गत (डी.बी.टी.) खालीलप्रमाणे पर्याय उपलब्ध होणार आहेत.

- I. वसतीगृहात प्रवेशित विद्यार्थ्यांना त्यांच्या अभ्यासक्रमानुसार शैक्षणिक सत्राची वेळ लक्षात घेऊन वैयक्तिकरित्या भोजनाची व्यवस्था शैक्षणिक संस्थांजवळच करता येईल.
 - II. उपलब्ध वेळेचे नियोजन करून दर्जेदार व गुणवत्तापूर्ण आहार पाहिजे तेव्हा खाजगी मेसमधून आवडी निवडी प्रमाणे उपलब्ध करून घेण्याची मुभा मिळेल.
 - III. विद्यार्थ्यांना एकत्र येऊन भोजन समिती स्थापन करून त्यांच्या आवडीप्रमाणे भोजन ठेकेदार (Caterer) निवडून जेवणाची व्यवस्था करता येईल, यासाठी गृहपाल यांची मदत घेता येईल.
 - IV. ज्या विद्यार्थ्यांना वैयक्तिकरित्या व्यवस्था करावयाची आहे, अशा विद्यार्थ्यांना वैयक्तिक व्यवस्था करण्याचे स्वातंत्र्य राहिल.
 - V. शहरातील एखाद्या नातेवाईकाकडे विद्यार्थ्यांची जेवणाची व्यवस्था होत असल्यास त्याची खर्चात बचत होऊ शकेल.
 - VI. वैयक्तिक किंवा काही विद्यार्थ्यांना एकत्रितरित्या घरगुती जेवणाचा डबा / भोजनपुरवठादार लावता येईल.
 - VII. वसतीगृहामध्ये एकापेक्षा अधिक भोजन पुरवठादाराकडून विद्यार्थ्यांनी जेवण मागविल्यास त्यांच्यामध्ये स्पर्धा होऊन विद्यार्थ्यांना चांगल्या दर्जाचे जेवण मिळेल.
 - VIII. सायंकाळच्या भोजनाकरिता विद्यार्थ्यांनीच्या सुरक्षेच्या दृष्टीने त्यांना एकत्रितरित्या घरगुती जेवणाचा डबा मागविता येईल.
 - IX. भोजन ठेकापध्दती बंद केल्यास वसतीगृहात अनधिकृत विद्यार्थी वास्तव्यास आळा बसू शकेल. त्यामुळे अधिकृत प्रवेशित विद्यार्थ्यांस त्यांच्या शैक्षणिक बाबीकडे अधिक लक्ष देता येईल.
- (६) प्रस्तुत योजनेंतर्गत केवळ अधिकृत तसेच पात्र लाभार्थ्यांना लाभ देण्याची जबाबदारी संबंधित गृहपाल यांची राहिल. त्याचप्रमाणे वसतीगृहात प्रवेशित विद्यार्थ्यांनी भोजनासाठी लावलेल्या खानावळीचे नाव, पत्ता इत्यादीबाबतचा अद्ययावत तपशील विद्यार्थ्यांने वसतीगृहाचे गृहप्रमुख / गृहपाल यांना उपलब्ध करून द्यावा व संबंधित गृहप्रमुख / गृहपाल यांनी सदर तपशील नोंदवहीमध्ये नमूद करून ठेवावा.
- (७) योजनेंतर्गत वितरीत करण्यात आलेली रक्कम तसेच लाभार्थी संख्या याचा तपशील गृहपाल संगणकीकृत पद्धतीने ठेवतील व संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांना त्रैमासिक अहवाल सादर करतील. संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांनी सदर तपशील ऑनलाईन संगणकीय प्रणालीवर अद्ययावत ठेवावा. योजना अंमलबजावणीसाठी आवश्यक असलेले तांत्रिक सहाय्य आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांच्यामार्फत संबंधितांना पुरविण्यात यावे.
- (८) सदर योजनेकरिता आवश्यक खर्च शासकीय वसतीगृह या योजनेखालील मंजूर तरतूदीतून भागविण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१८०४०५१७२८५७०२२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सु.ना.शिंदे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत :-

- १) मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा.मंत्री (आदिवासी विकास), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा. राज्यमंत्री (आदिवासी विकास), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) सर्व मा. विधानसभा सदस्य.
- ६) सर्व मा. विधानपरिषद सदस्य.
- ७) मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
- ८) प्रधान सचिव, आदिवासी विकास, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- १०) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
- ११) सर्व जिल्हाधिकारी.
- १२) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य, आदिवासी विकास महामंडळ मर्या. नाशिक.
- १३) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य नागपूर / नाशिक/ ठाणे / अमरावती.
- १४) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- १५) महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई
- १६) महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर.
- १७) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- १८) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- १९) संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
- २०) सर्व उप सचिव/ अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २१) निवडनस्ती (का-१२) आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.